

Hasła występujące w terminologii treningu

Bez ciągłego wzbogacania i urozmaicenia treningów, stają się one mało skuteczne, nawet nudne.

Przedstawione poniżej kompendium zwrotów występujących w praktyce trenerskiej, ma ułatwić szkoleniowcom swobodne operowanie hasłami występującymi w terminologii treningu.

Adaptacja - proces przystosowywania organizmu do zmienionych warunków środowiska wewnętrznego lub zewnętrznego, umożliwiający, dzięki zmianom funkcjonalnym bądź morfologicznym zachowanie homeostazy - zdolności organizmu do zachowania stałego stanu równowagi / z greckiego: homois –równy, jednakowy, stasis - stałość, stateczność/ -/5/.

Aerobowe procesy /tlenowe procesy/ - przemiany biochemiczne dostarczające energii, zachodzące w organizmie

Przy udziale tlenu atmosferycznego, polegające na kontrolowanym utlenianiu glukozy i związków organicznych. Przemiany te dostarczają energii głównie w wysiłkach długotrwałych, typu wytrzymałościowego.

Anaerobowe procesy /beztlenowe procesy/ - przemiany biochemiczne dostarczające energii, zachodzące bez udziału tlenu atmosferycznego. Stanowią one źródło energii głównie w wysiłkach krótkotrwałych, o dużej intensywności oraz na początku wykonywania pracy w warunkach deficytu tlenowego.

Bieg tempowy - ćwiczenie fizyczne stosowane jako środek treningowy w kształtowaniu wytrzymałości, polegające np. na pokonaniu zadanego dystansu w określonym czasie.

Cechy fizyczne, zwane cechami motorycznymi są wielkościami charakteryzującymi możliwości fizyczne człowieka - jego siłę, szybkość i wytrzymałość. Charakteryzują one możliwości potencjalne - mogą być wykorzystywane tylko równocześnie z opanowaną techniką danego ruchu.

Ćwiczenia fizyczne - każda praca, która prowadzi do usprawnienia funkcji układu ruchowego człowieka, a także związanych z nim układów sterowania /nerwowy, dokrewny/ oraz zasilania /oddechowy, sercowo-naczyniowy, pokarmowy/. Wspólne usprawnienie funkcji układów - ruchowego, zasilania i nerwowego - prowadzi do wzrostu poziomu cech motorycznych, takich jak: siła, szybkość, wytrzymałość. Usprawnianie współdziałania układów ruchowego i sterowania prowadzi do doskonalenia **techniki ruchu**.

Cykl szkoleniowy - ogół zjawisk, prac i procesów towarzyszących kształtowaniu formy sportowej zawodnika, jej stabilizacji, częściowej jej utraty.

Ćwiczenia wolne - ćwiczenia fizyczne wykonywane na podłożu przez jedną osobę bez dodatkowych urządzeń i przyborów / głównie ćwiczenia o charakterze szybkościowym lub wytrzymałościowym.

Ćwiczenia izometryczne - ćwiczenia podczas których mięśnie zwiększają swoje napięcie przy stałej ich długości. Ćwiczenia te mogą dotyczyć pojedynczych jak i kilku grup mięśniowych. Mogą być wykonywane jako ćwiczenia wolne, z partnerem, z przyborem lub na przyrządach

Ćwiczenia cykliczne - ćwiczenia, w których ruchy powtarzają się systematycznie i wielokrotnie, zachowując tę samą kolejność powtórzeń.

Ćwiczenia acykliczne - ćwiczenia, w których działania są wykonywane jednorazowo i krótko, a po nich następują inne, niepodobne.

Dług tlenowy - niedobór tlenu w stosunku do zapotrzebowania pokrywającego energetyczny koszt danej pracy, spowodowany niedostatecznym jego zużyciem wskutek opóźnionej adaptacji, na początku pracy i w momentach zwiększenia jej intensywności. Praca wykonywana jest wtedy głównie kosztem beztlenowych procesów przemiany energii.

Etap przygotowania specjalnego - etap treningu, którego celem jest kształtowanie i doskonalenie mistrzostwa sportowego w danej specjalności sportowej.

Forma sportowa - stan optymalnej gotowości zawodnika do osiągnięcia dobrego wyniku sportowego, zależny od zgodnej jedności wysokiego poziomu przygotowania sprawnościowego, technicznego, taktycznego, psychicznego i teoretycznego, będący głównym celem każdego makrocyklu treningowego.

Forma treningu - organizacyjna strona jednostki treningowej

Intensywność - jakościowa składowa pracy wynikająca z szybkości wykonania ćwiczenia, liczby powtórzeń w jednostce czasu itp.

Interwałowe wysiłki - krótkotrwałe, wielokrotnie powtarzane wysiłki, z odpowiednio dobranymi przerwami wypoczynkowymi, dające możliwość regulowania obciążeń poprzez dobór liczby, intensywności i czasu trwania wysiłków oraz czasu i liczby przerw wypoczynkowych. Stosowane między wysiłkami przerwy nie pozwalają na pełny wypoczynek, a każdy następny wysiłek jest wykonywany na bazie nie zlikwidowanych całkowicie objawów zmęczenia, co powoduje przyrost wytrzymałości.

Jednostka treningowa /trening, lekcja/ podstawowa forma organizacyjna procesu treningowego. Składa się z części wprowadzającej / rozgrzewki/ - jej zadaniem jest przygotowanie zawodnika do pracy, części głównej, której realizowany jest zasadniczy cel zajęć i części końcowej mającej na celu doprowadzenie do złagodzenia napięcia mięśni, powstającego w czasie intensywnej pracy, a także przejście od intensywnej pracy do wypoczynku.

Koordynacja ruchowa - zdolność precyzyjnego wykonania złożonych aktów ruchowych, umiejętność szybkiego przestawiania się z jednych ściśle skoordynowanych ruchów na inne oraz zdolność dokonywania szybkiego wyboru odpowiedniego aktu ruchowego w nieoczekiwane powstających nowych sytuacjach..

Makrocykl - pełny cykl treningowy trwający pół roku /lub cały rok/, mający na celu doprowadzenie zawodnika do osiągnięcia wysokiej formy sportowej.

Metoda treningu - sposób funkcjonalnego wiązania poszczególnych środków treningu, określenie i intensywności i charakteru wykonania ćwiczeń, czasu pracy i przerw wypoczynkowych.

Mezocykl - średniej długości cykl treningowy, charakteryzujący dynamikę obciążeń i charakter pracy występujące w okresach składających się z 3-6 mikrocykli

.Najkrótszy cykl treningowy, charakteryzujący dynamikę obciążeń występujących w ciągu kilku , kilkunastu dni /najczęściej tydzień/ .

Motywacja - psychiczny przejaw motoryczności dotyczący przyczyn podjęcia ruchu, a pośrednio i natężenia świadomie kontrolowanej realizacji.

Nawyk ruchowy - „układ związków czasowych realizowany w tej samej kolejności” Przy powtarzaniu tego samego ćwiczenia praca mięśni jest zmienna, a kształtowanie nawyków ruchowych jest „powtarzaniem bez powtarzania”. Kształtowanie nawyków ruchowych polega więc -uogólniając -na wypracowaniu programu ruchu składającego się z części znaczeniowej i wykonawczej: część znaczeniowa programu określa „co należy robić”, a część wykonawcza „jak należy robić”. Przy powtarzaniu tego samego ćwiczenia praca mięśni jest zmienna, a kształtowanie nawyków ruchowych jest ” powtarzaniem bez powtarzania /2/.

Obciążenie treningowe - wartość pracy, jaką wykonał zawodnik w analizowanym przedziale czasu - ćwiczeniu, jednostce treningowej lub cyklu. Składowymi obciążeniami są: objętość oraz intensywność wysiłku.

Objętość - ilościowy składnik pracy wyrażony czasem, odległością, ciężarem lub ilością powtórzeń.

Odnowa biologiczna - proces mający na celu przyspieszenie restytucji powysiłkowej , charakteryzujący się fazowością powrotu zdolności do pracy i niejednoczesną odnową dyspozycji wegetatywnych i gotowości mięśni do pracy.

Optymalizacja - proces polegający na ustaleniu takiego modelu obciążeń, który w sposób najbardziej efektywny prowadzi do adaptacji funkcji, zgodnie z wymogami danej specjalizacji i biologicznymi możliwościami ustroju, będącego w określonej fazie rozwoju.

Potencjał ruchowy - łączny efekt prawidłowości rozwojowych, zdolności i wszechstronnego zamierzonego i niezamierzonego oddziaływania treningu.

Płaszczyzna ruchu - płaszczyzny odniesione do części ciała i stawów, które biorą udział w danych ruchach. Np. ruch zginania w stawie łokciowym, niezależnie od tego, czy łokieć jest uniesiony w górę, cofnięty w tył lub odwiedziony, określamy zawsze jako ruch w płaszczyźnie strzałkowej. Gdybyśmy płaszczyzny wiązali z zewnętrznym układem odniesienia, np. z ziemią, to zginanie w stawie łokciowym odbywałoby się za każdym razem w innej płaszczyźnie.

Wymieńmy trzy podstawowe płaszczyzny:

- **płaszczyzna strzałkowa** - płaszczyzna dzieląca głowę i tułów na części prawe i lewe oraz kończyny na części boczną i przyśrodkową, przy równoległym ustawieniu stóp i odwróconym ustawieniu przedramienia wraz z ręką. **Ruchy ciała w tej płaszczyźnie nazywamy zginaniem i prostowaniem**.

Zginaniem nazywamy ruch powodujący zmniejszenie kąta stawowego mierzonego po stronie przedniej tułowia, głowy, kończyn górnych i stawów biodrowych oraz po stronie tylnej stawów: kolanowych, gołeniowo-skokowych i stawów stopy.

Prostowaniem nazywamy ruch powodujący zwiększenie kąta stawowego mierzonego jak podczas zginania.

- **płaszczyzna czołowa** - płaszczyzna dzieląca tułów, głowę i kończyny dolne na części przednią i tylną oraz kończyny górne na części dłoniową i grzbietową. **Ruchy kończyn w płaszczyźnie czołowej nazywamy przywodzeniem i odwodzeniem, ruchy tułowia i głowy - skłonami w prawo i w lewo.**

Przywodzeniem nazywamy ruch powodujący zmniejszenie kąta stawowego mierzonego po stronie przyśrodkowej kończyn.

Odwodzeniem nazywamy ruch powodujący zwiększenie kąta stawowego mierzonego jak podczas przywodzenia.

- **płaszczyzna poprzeczna** - płaszczyzna dzieląca tułów i głowę na części górną i dolną oraz kończyny na części proksymalną /bliższą tułowia/ i dystalną /dalszą tułowia/. **Ruch kończyn w stawach w płaszczyźnie poprzecznej nazywa się nawracaniem i odwracaniem, a ruchy tułowia i głowy - skrętami w prawo i w lewo.**

Nawracaniem nazywamy ruch powodujący zmianę wielkości kąta stawowego przy ruchu obrotowym kończyn do wewnątrz, wokół ich osi podłużnych

Odwracaniem nazywamy ruch powodujący zmianę wielkości kąta stawowego przy ruchu obrotowym kończyn na zewnątrz wokół ich osi podłużnych.

W praktyce często mówi się o płaszczyźnie złożonej lub kombinowanej.

Nie jest to jedna płaszczyzna lecz niezliczona ich ilość. Każda z nich może być rozłożona na płaszczyzny podstawowe.

Prognoza - naukowo uzasadnione przewidywanie przebiegu i stanu prawdopodobnych przyszłych zdarzeń sportowych i szkoleniowych.

Przerwa wypoczynkowa - przerwy stosowane dla usuwania zmęczenia w obrębie jednego treningu, mikrocyklu, okresu lub cyklu szkoleniowego.

Przygotowanie taktyczne - wieloletni proces zdobywania, utrwalania i modyfikowania umiejętności taktycznych.

Przygotowanie teoretyczne - wieloletni proces polegający na wyposażeniu zawodnika w odpowiedni zasób wiedzy o sporcie, człowieku i o uprawianej dyscyplinie.

Przygotowanie wolicjonalne - proces kształtowania cech woli - cech charakteru.

Rozwój sportowy intensywny - wyraża postęp osiągany przed podniesieniem natężenia pracy oraz duże nakłady przynoszące efekty o charakterze doraźnym, lecz w krótkim horyzoncie czasu.

Rozwój sportowy progresywny charakteryzuje się stopniowym narastaniem nakładów i wyników. Trening jest nastawiony nie na osiągnięcia natychmiastowe, lecz stopniowe przechodzenie na wyższy stopień rozwoju.

Selekcja /kwalifikacja do sportu/ - proces zmierzający do naboru w danej dyscyplinie osób posiadających optymalne warunki morfologiczne, psychiczne i sprawnościowe, do osiągnięcia w przeszłości wysokich wyników.

Skoczność - funkcja dwóch cech podstawowych: szybkości i siły oraz budowy i proporcji ciała. Wyraża moc pracy mięśniowej i określa zdolność przemieszczania ciała w przestrzeni poprzez fazę lotu: najwyżej, najdalej.

Sprawność fizyczna - stan narządów i funkcji ustroju, wyrażającego się efektywnym rozwiązywaniem wszechstronnych zadań ruchowych, a uwarunkowanego stopniem ukształtowania cech motorycznych.

Strategia sportowa - sztuka prowadzenia „działań sportowych” obejmujących teorię i praktykę przygotowania i prowadzenia cyklu szkoleniowego, celem uzyskania ostatecznego zwycięstwa lub miejsca odpowiadającego poziomowi i realnym aspiracjom zawodnika lub drużyny.

Stretching - stopniowe i ostrożne rozciąganie mięśni. Metoda obrony organizmu przed urazami oraz odzyskania sił po treningu, system redukowania stresów i napięć psychicznych i mięśniowych.

Struktura treningu - układ i rozmieszczenie elementów składowych procesu, sposoby ich wzajemnego podporządkowania i relacje między nimi oraz zasady łączenia w jeden system funkcjonujący jako całość.

Styl - indywidualny sposób wykonania określonego zadania ruchowego.

Szybkość - zdolność do wykonywania ruchów w najmniejszych dla danych warunków przedziałach czasu.

System - fragment rzeczywistości stanowiący zbiór elementów wraz z relacjami zachodzącymi między nimi.

Taktyka sportowa - celowy, racjonalny, ekonomiczny i planowy sposób prowadzenia walki, uwzględniający poziom, umiejętności i możliwości własne i przeciwnika, teren i warunki zawodów, a także przepisy i regulaminy obowiązujące w danej dyscyplinie.

Technika sportowa - zdolność adekwatnego do zadania ruchowego wykorzystania możliwości, tj. fizycznych, psychicznych, somatycznych za pośrednictwem konkretnego ruchu w sposób zgodny z przepisami danej konkurencji lub dyscypliny.

Test - wystandaryzowana próba polegająca na wykonaniu zadania lub zestawu zadań przez jedną osobę lub grupę i stwierdzeniu wartości badanych cech

Walka sportowa - system różnorodnych czynników i warunków wzajemnie ze sobą powiązanych, a ujawniający się podczas zawodów i w przygotowaniu do nich.

Wydolność - funkcjonalne zdolności do wykonywania wysiłków fizycznych, przy rozwinięciu najbardziej ekonomicznych i efektywnych reakcji ustroju..

Wytrzymałość - zdolność do kontynuowania długotrwałego wysiłku o wymaganej intensywności, przy utrzymaniu możliwie najwyższej efektywności pracy i zachowaniu podwyższonej odporności na zmęczenie, podczas wysiłków w różnych warunkach środowiska zewnętrznego.

Zmęczenie - przejściowy stan narządu lub organizmu charakteryzujący się naruszeniem równowagi fizjologicznej, powstający w następstwie wykonywanej pracy.

Zręczność - umiejętność dokładnego wykonania zadania ruchowego na podstawie ukształtowanych uprzednio nawyków.

Bibliografia

1. **Bompa T. O.** Teoria i metodyka treningu. RCMSzKFiS, Warszawa, 1990.
2. **Fidelus K. Kocjasz J.** Atlas ćwiczeń fizycznych. Sport Wyczynowy, Warszawa, 1975, nr 2-3, s.2-22.
3. **Mała Encyklopedia Sportu.** Sport i Turystyka, Warszawa 1987.
4. **Materiały własne.**
5. **Słownik wyrazów obcych.** PWN, Warszawa, 1980.